ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан факультету
управління, адміністрування та туризму
Євгеній РУДНІЧЕНКО

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Політична економія та громадянське суспільство

Назва дисципліни

Галузь знань С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини
Спеціальність С 1 Економіка та міжнародні економічні відносини
Спеціалізація С1.01 Економіка
Рівень вищої освіти Перший (бакалаврський)
Освітньо-професійна програма Прикладна економіка і аналітика
Мова навчання українська
Шифр дисципліни ОЗП.01 ***Обсяг дисципліни*** – 4 кредити ЄКТС
Статус дисципліни: обов'язкова (загальної підготовки)
Факультет –Управління, адміністрування та туризму
Кафедра – Економічної теорії, підприємництва та торгівлі

Форма здобуття освіти	Курс	Семестр	Загальний обсяг		Кількість годин						Курсовий проект	Курсова робота	Форма семестрового контролю	
					Аудиторні заняття					Самостійна робота, у т.ч. ІРС				
			Кредити ЄКТС	Години	Разом	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття	Семінарські заняття				Залік	Іспит
Д	1	1	4	120	50	16		34		70				+
З	1	1	4	120	12	4		8		108				+

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми «Прикладна економіка і аналітика» за спеціальністю С1 «Економіка та міжнародні економічні відносини», спеціалізацією С1.01 Економіка

Робоча програма складена _____ канд. екон. наук, доцент Алла МЕЙШ

Схвалена на засіданні кафедри Економічної теорії, підприємництва та торгівлі

Протокол від 29.08.2025 р. № 1 Зав. кафедри _____ Лариса ЛЮБОХИНЕЦЬ

Робоча програма розглянута та схвалена вченою радою факультету управління, адміністрування та туризму

Голова вченої ради факультету _____ Євгеній РУДНІЧЕНКО

Хмельницький 2025

2 ЛИСТ ПОГОДЖЕННЯ

Посада	Назва факультету	Підпис	Ініціали, прізвище
Завідувач кафедри економіки, аналітики, моделювання та інформаційних технологій в бізнесі д-р. екон. наук, проф.	Факультет економіки і управління		Павло ГРИГОРУК
Гарант освітньо-професійної програми, канд. екон. наук, доц.	Факультет економіки і управління		Олександр ПИЛИПЯК
Декан	Факультет економіки і управління		Віталій КАРПЕНКО

3 ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Дисципліна «Політична економія та громадянське суспільство» є однією із обов'язкових дисциплін загальної підготовки і займає важливе місце у підготовці здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, очної (денної) (далі – денної) форми здобуття вищої освіти, які навчаються за освітньо-професійною програмою «Прикладна економіка і аналітика» в межах спеціальності С 1 «Економіка та міжнародні економічні відносини». Політична економія та громадянське суспільство вивчає поведінку та механізм прийняття рішень окремими господарюючими суб'єктами, що прагнуть досягти мети за наявних обмежених ресурсів, котрі можливо застосувати альтернативно. Програма дисципліни орієнтована на глибоке засвоєння теорії функціонального аналізу, основним призначенням якого є аналіз функціональних залежностей між основними економічними параметрами.

Пререквізити: вихідна

Постреквізити: ОЗП.02 Макро- та мікроекономіка, ОЗП. 11 Філософія (в т. ч. логіка, етика та естетика), ОФП.01 Економіка підприємства, ОФП.05 Фінанси і банківська справа, ОФП. 09 Соціальна економіка, ОФП.10 Unit-економіка, ОФП.14 Регіональна економіка, ОФП.16 Digital-економіка, ОФП.24 Навчальна практика (комп'ютерна).

Відповідно до освітньої програми «Прикладна економіка і аналітика» дисципліна має забезпечити:

- **компетентності:** здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні (ЗК 01); здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово (ЗК 05); здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів не доброчесності» (ЗК 14); здатність виявляти знання та розуміння проблем предметної області, основ функціонування сучасної економіки на мікро-, мезо-, макро- та міжнародному рівнях (ФК 01); розуміння особливостей провідних наукових шкіл та напрямів економічної науки (ФК 03); здатність ідентифікувати себе як громадянина України, здійснювати психологічну саморегуляцію та заходи щодо забезпечення безпеки й надання домедичної допомоги(УК 01);
- **програмні результати навчання:** асоціювати себе як члена громадянського суспільства, наукової спільноти, визнавати верховенство права, зокрема у професійній діяльності, розуміти і вміти користуватися власними правами і свободами, виявляти повагу до прав і свобод інших осіб, зокрема, членів колективу (ПРН 01); знати та використовувати економічну термінологію, пояснювати базові концепції мікро- та макроекономіки (ПРН 03); розуміти принципи економічної науки, особливості функціонування економічних систем (ПРН 04); усвідомлювати основні особливості сучасної світової та національної економіки, інституційної структури, напрямів соціальної, економічної та зовнішньоекономічної політики держави (ПРН 09); оволодіти навичками усної та письмової професійної комунікації державною та іноземною мовами (ПРН 20).

Мета дисципліни. Комплексне вивчення економічних відносин як форми суспільного виробництва, пізнання основ економічного життя суспільства у взаємозв'язку з потребами та інтересами людей, формування ґрунтовних знань про економічну систему суспільства, закони її функціонування і розвитку для розуміння чинників зародження, утвердження і напрямів розвитку сучасних соціально-економічних систем.

Предмет дисципліни. Формування економічних відносин виробництва, розподілу, обміну та споживання життєвих благ, вивчення взаємозв'язків між економічними інтересами, механізмами розподілу ресурсів, владно-політичними структурами та формуванням інститутів громадянського суспільства, що забезпечують баланс між економічною ефективністю, соціальною справедливістю і демократичним управлінням.

Завдання дисципліни. Вивчення економічних відносин, які складаються між людьми в процесі виробництва, розподілу, обміну та споживання матеріальних благ; виявлення сутності та механізму дії економічних законів; визначення закономірностей функціонування ринкового господарства; розкриття ролі держави, ринку та громадянського суспільства у забезпеченні економічного зростання, соціальної справедливості та сталого розвитку; дослідити механізми формування та реалізації економічної політики, включаючи вплив громадянських інститутів і соціальних рухів; формувати критичне мислення щодо сучасних економічних процесів, політики держави та діяльності громадянського суспільства.

Результати навчання. Студент, який успішно завершив вивчення дисципліни, має: ***розуміти*** основні категорії, закономірності та концепції політичної економії у зв'язку з функціонуванням громадянського суспільства; ***усвідомлювати*** основні особливості сучасної світової та національної економіки, інституційної структури, напрямів соціальної, економічної та зовнішньоекономічної політики держави; ***реалізувати*** свої права і обов'язки як члена громадянського суспільства; ***вміти*** користуватися власними правами і свободами, виявляти повагу до прав і свобод інших осіб, зокрема, членів колективу; ***відтворювати*** моральні, культурні, наукові цінності, примножувати досягнення суспільства в соціально-економічній сфері; ***демонструвати*** здатність діяти соціально відповідально на основі етичних, культурних, наукових цінностей і досягнень суспільства; ***знати*** базові й структурні знання у сфері економіки та економічних відносин з подальшим застосуванням їх на практиці; ***вміти*** критично мислити, з застосовуванням аналізу та синтезу у професійних цілях; ***аналізувати*** взаємозв'язок між економічною політикою, ринковими процесами та соціальною структурою суспільства; ***визначати*** роль держави, бізнесу та інститутів громадянського суспільства у регулюванні економічних процесів.

4 Структура залікових кредитів дисципліни

Назва теми	Кількість годин, відведених на					
	Денну форму			Заочну форму		
	Лекції	Практичні заняття	СРС	Лекції	Практичні заняття	СРС
1. Предмет і метод політичної економії та громадянського суспільства. Економічні потреби та інтереси.	2	2	4	2	2	6
2. Економічна система суспільства та закони її розвитку. Еволюція громадянського суспільства та етапи його формування.		2	6			8
3. Відносини власності. Інститути громадянського суспільства, як форма організації і спільної діяльності громадян.	2	2	4			8
4. Форми організації суспільного виробництва.		2	4		2	6
5. Гроші та грошові системи.	2	2	4			6
6. Капітал і наймана праця.		2	4			6
7. Ринок, його суть і функції. Конкуренція і монополія.	2	2	6			8
8. Сутність підприємства та підприємництва. Витрати виробництва та прибуток.	2	2	4	2	2	6
9. Галузеві особливості виробництва і функціонування капіталу. Підприємництво в аграрній сфері		2	4			6
10. Сутність та функції держави. Демократія. Суспільний вибір в умовах прямої та представницької демократії.	2	4	6			8
11. Суспільне відтворення. Економічні цикли.		2	4			6
12. Розподіл національного доходу. Форми розподілу доходів.	2	2	4	2	2	6
13. Зайнятість, відтворення робочої сили та їх регулювання. Соціалізація громадянського суспільства.		2	4			8
14. Соціальна відповідальність суб'єктів громадянського суспільства.		2	4			6
15. Суть і структура світового господарства. Форми міжнародних економічних відносин.	2	2	4			8
16. Проблеми функціонування громадянського суспільства у світлі глобальних проблем сучасності		2	4			6
Разом за семестр	**16**	**34**	**70**	**4**	**8**	**108**

5 ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1 Зміст лекційного матеріалу

№ лекції	Перелік тем лекцій, їх анотація	Кількість годин
1	**Тема 1. Предмет і метод політичної економії та громадянського суспільства. Економічні потреби та інтереси.** Становлення і основні етапи розвитку політичної економії як науки. Предмет та метод політичної економії та громадянського суспільства. Економічні категорії, закони і принципи. Функції політичної економії та громадянського суспільства.. Економічні потреби суспільства, їх суть і структура. Економічні інтереси, їх сутність та суб'єкти. Взаємозв'язок інтересів і потреб. **Літ.: [3; 4; 5; 6,** с. 7-15, 39-62; **7]**	**2**
	Тема 2. Економічна система суспільства та закони її розвитку. Еволюція громадянського суспільства та етапи його формування. Формаційний та цивілізаційний підходи до процесів суспільного розвитку. Економічна система, її сутність та структурні елементи. Продуктивні сили як матеріальна основа економічної системи. Критерії розвитку продуктивних сил. Суспільний поділ праці і структура продуктивних сил. Економічні відносини як суспільна форма і спосіб організації економічної системи. Економічні відносини та їх суб'єкти. Структура економічних відносин. Соціально-економічні відносини. Організаційно-економічні і техніко-економічні відносини. Типи і еволюція економічних систем. Моделі змішаної економіки. Поняття громадянського суспільства. Функції громадянського суспільства. Роль громадян у становленні й функціонуванні громадянського суспільства. Національні особливості громадянських суспільств. Громадянське суспільство як умова свободи й демократії. Особливості становлення громадянського суспільства в Україні. **Літ.: [1; 2,** с. 158–191; **3; 4; 5; 6,** с. 22-33; **7]**	
2	**Тема 3. Відносини власності. Інститути громадянського суспільства, як форма організації і спільної діяльності громадян.** Власність як економічна категорія. Теорії власності. Еволюція приватної форми власності. Привласнення та відчуження. Місце та роль власності в економічній системі. Власність та право власності. Суб'єкти та об'єкти власності. Види і форми власності та форми господарювання. Суть процесів одержавлення, роздержавлення та приватизації власності. Форми, механізми, принципи, цілі, способи роздержавлення та приватизації. Етапи приватизації в України. Проблеми реприватизації підприємств в сучасних умовах. Інститути громадянського суспільства. Роль громадян у становленні й функціонуванні громадянського суспільства. **Літ.: [1; 3; 4; 5; 6,** с. 104-109; **7]**	**2**
	Тема 4. Форми організації суспільного виробництва. Виробництво як основа життя та розвитку суспільства. Процес праці і процес виробництва. Суспільне виробництво і відтворення. Зміст і структура виробництва. Матеріальне і нематеріальне виробництво. Основні фактори суспільного виробництва та їх взаємозв'язок. Ефективність виробництва та її економічні та соціальні показники. Загальні форми організації суспільного виробництва: натуральне і товарне. Товарне виробництво як основа ринкової економіки та його роль в економічному розвитку суспільства. Товар як фундаментальна категорія товарного виробництва. Двоїстий характер праці втіленої в товарі. Величина вартості товару. Вплив продуктивності та інтенсивності праці на вартість товару. Проста та складна праця. Фактори впливу на величину вартості товару. Закон вартості, як основний економічний закон товарного виробництва. Його сутність, риси та функції. Альтернативні теорії формування вартості товарів та послуг. **Літ.: [3; 4; 5; 6,** с. 66-71, 113-121; **7]**	
3	**Тема 5. Гроші та грошові системи.** Еволюція форм вартості та виникнення грошей. Суть та функції грошей. Гроші та ціна. Альтернативні теорії грошей. Грошовий обіг і його закони. Грошовий ринок. Грошові реформи. Грошова система, її основні елементи та типи. Еволюція грошових систем. Види та природа сучасних грошей. Створення грошової системи в Україні. Суть, причини виникнення та види інфляції. Стагфляція. Соціально-економічні наслідки інфляції. Антиінфляційна політика держави. **Літ.: [3; 4; 5; 6,** с. 126-137; **7]**	**2**
	Тема 6. Капітал і наймана праця. Первісне нагромадження капіталу - початковий фактор формування ринкового підприємництва. Перетворення грошей у капітал. Загальна формула руху капіталу та її	

	суперечності. Капітал як економічна категорія. Постійний та змінний капітал. Теорії капіталу та їх сучасне трактування. Капітал і праця. Наймана праця. Властивості товару робоча сила. Робочий день і його структура. Необхідний і додатковий продукт. Норма і маса додаткової вартості. Механізм створення додаткового продукту. Абсолютна та відносна додаткова вартість. Надлишковий додатковий продукт. **Літ.: [3-7]**	
4	**Тема 7. Ринок, його суть і функції. Конкуренція і монополія.** Теоретичні засади становлення ринкових відносин. Об'єктивні передумови виникнення ринку. Типи ринків.. Суб'єкти ринкового господарства. Функції ринку та їх аналіз. Механізм саморегулювання ринку. Закон попиту і пропозиції. Ринкова рівновага. Ринкова ціна: механізм формування і функції. Сучасний ринок, його сутність, види і структура. Принципи класифікації ринків. Поняття та основні риси інфраструктури ринку. Інтернет-торгівля у сфері ринкової інфраструктури. Фондова і валютна біржі. Акціонерно-корпоративний капітал. Цінні папери акціонерних товариств. Конкуренція і монополізм як основоположні атрибути ринкової економіки. Сутність і генезис економічної конкуренції. Функції та форми конкуренції. Типи ринків недосконалої конкуренції: чиста монополія, монополістична конкуренція, олігополія. Цінова та нецінова конкуренція. Монопольні ціни. Причини виникнення та суть монополій. Види монополії: природна, адміністративна, економічна. Форми монополії: картель, синдикат, трест, концерн, конгломерат. Типи монополій: монополія окремого підприємства, монополія як змова, монополія, що базується на диференціації продукту. Основні риси олігополістичної конкуренції. Антимонопольна політика і антимонопольне законодавство, особливості американської та європейської моделі. Антимонопольна політика в Україні. **Літ.: [3; 4; 5; 6,** с. 143-171; **7]**	**2**
5	**Тема 8. Сутність підприємства та підприємництва. Витрати виробництва та прибуток.** Сутність підприємництва і умови його існування. Суб'єкти та об'єкти підприємництва. Види та функції підприємництва. Суть, цілі та функції підприємства. Організаційні та правові форми підприємства та їх класифікація. Промисловий капітал та його кругообіг. Оборот капіталу, його сутність. Основний і оборотний капітал. Фізичне та моральне зношення основного капіталу. Амортизація. Проблеми банкрутства підприємств. Сутність та економічне значення витрат виробництва. Види витрат виробництва та особливості їх динаміки. Собівартість продукції, її види та структура. Шляхи зниження собівартості продукції. Прибуток (дохід) на капітал і фактори, що його визначають. Маса і норма прибутку. Теорії прибутку і чинники, що на нього впливають. Середній прибуток та середня норма прибутку. **Літ.: [3; 4; 5; 6,** с. 178-191; **7]**	**2**
	Тема 9. Галузеві особливості виробництва і функціонування капіталу. Підприємництво в аграрній сфері. Природа і генезис торговельного капіталу. Витрати обігу. Торговельний прибуток і його норма. Генезис, природа і джерела позичкового капіталу. Позичковий процент. Норма позичкового проценту та його динаміка. Кредитно-банківська система як сфера руху позичкового капіталу. Аграрні відносини, їх зміст та особливості. Суб'єкти аграрних відносин. Земля як економічна категорія і фактор виробництва. Форми власності на землю і форми господарювання в сільському господарстві. Рентні відносини. Сутність земельної ренти, її види та механізм створення. Абсолютна, диференційна та монопольна рента. Розподіл і використання рентного доходу. Орендна плата **і** її структура. Земельний податок. Ринок землі. Попит і пропозиція на землю. Ціна землі. Агропромислова інтеграція і агропромисловий комплекс. Форми господарювання в аграрному секторі. **Літ.: [3; 4; 5; 6,** с. 87-98; **7]**	
6	**Тема 10. Сутність та функції держави. Демократія. Суспільний вибір в умовах прямої та представницької демократії.** Держава як суб'єкт економічної системи. Причини виникнення держави. Основні моделі та альтернативні теорії походження держави. Проблема взаємодії ринкового та державного регулювання економіки. Економічні функції держави. Форми державного управління. Форми, методи та інструменти регулювання економіки. Правові, економічні та адміністративні методи. Прямі та непрямі методи.	**2**

	Виникнення і зміст демократії. Цінності демократії. Демократичні інститути. Конституція та її призначення. Законодавча, виконавча та судова влада в демократичних країнах. Моделі демократії Поняття прав людини. Права та свободи. Права людини та представницькі інститути демократії. Типологія прав людини. Методи й механізми захисту прав людини. Інститут Уповноваженого з захисту прав людини. Демократія та політичні організації. Економічна демократія. Демократичні та деспотичні форми правління. Політичні системи. Моделі політичних партій. Роль політичних партій в розвитку демократії. Діяльність та вплив політичних партій на демократію. Політичні та правлячі сили. Політична влада. Концепції політичної влади. Соціальна влада. Легітимність політичної влади. Принципи розподілу влади. Групи спеціальних інтересів. Типи груп інтересів. Лобізм та його види. Бюрократія як наукова категорія: суть, ознаки, принципи та атрибути бюрократії. Види та типи бюрократії. Економіка бюрократичних структур та адміністративний ресурс. Способи використання адміністративного ресурсу. Суспільний вибір в умовах прямої демократії. Суспільний вибір в умовах представницької демократії. Принципи виборчого права. Політична конкуренція та формування коаліційних урядів. Стратегічне голосування. Маніпулювання. **Літ.: [1; 2,** с. 52-103; **3-7]**	
	Тема 11. Суспільне відтворення. Економічні цикли. Сутність суспільного відтворення. Просте і розширене відтворення. Екстенсивна та інтенсивна форми розширеного відтворення. Економічне зростання: сутність, типи і фактори. Основні моделі та фактори економічного зростання. Заощадження та нагромадження. Результати національного виробництва та відтворення. Суспільний продукт та закономірності його розширеного відтворення. Форми та методи обчислення суспільного продукту. Вартісна та натурально-речова форми суспільного продукту. Національне багатство і його структурні елементи. Використання національного багатства. Економічний потенціал і його структура. Соціальна і економічна ефективність. Показники економічної ефективності виробництва. Тіньовий сектор в економічному відтворенні. Масштаби і особливості тіньової економіки в Україні. Циклічність економічного розвитку. Причини циклічного розвитку та економічних криз. Промисловий цикл та його фази. Основні характеристики циклів. Матеріальні основи малих, середніх та великих циклів. Економічні і структурні кризи. Закономірності економічних криз. Державне антикризове регулювання економіки. **Літ.: [3; 4; 5; 6,** с. 197-204; **7]**	
7	**Тема 12. Розподіл національного доходу. Форми розподілу доходів.** Суть та функції розподілу. Сутність та механізм розподілу доходів. Сутність доходу як економічної категорії. Національний доход, його розподіл, перерозподіл та використання. Доходи населення, їх види та джерела формування. Нагромадження, його суть та джерела. Фонд та норма нагромадження. Форми розподілу доходів за трудові результати та економічну діяльність. Заробітна плата. Номінальна і реальна заробітна плата. Форми та системи заробітної плати. Дохід від кооперативно-колективної та індивідуальної трудової діяльності. Підприємницький дохід. Доходи від власності та рентні доходи. Сімейні доходи, їх структура та використання. Номінальні та реальні доходи. Диференціація доходів та її межі. **Літ.: [3; 4; 5; 6,** с. 87-98; **7]**	**2**
	Тема 13. Зайнятість, відтворення робочої сили та їх регулювання. Соціалізація громадянського суспільства. Зайнятість, її суть і форми. Теорії зайнятості. Відтворення робочої сили як складова процесу суспільного відтворення. Сутність та фактори розширеного відтворення робочої сили. Роль освіти у відтворенні робочої сили. Людський капітал, особливості його формування в Україні. Нерівномірність розподілу доходів та споживання. Прожитковий мінімум, його роль у фізіологічному відтворенні робочої сили. Неповна зайнятість та рівень безробіття. Причини виникнення та форми безробіття. Рівень та якість життя населення. Прожитковий мінімум. Необхідність та сутність системи соціального захисту населення. Нерівність та бідність: значення та способи оцінки. Соціалізація громадянського суспільства. Соціальна структура суспільства. Ринок праці: суть, функції , структура та інфраструктура. Соціальна політика та її складові. Моделі соціальної політики. Соціальне партнерство у вирішенні суспільних проблем. Гармонізація інтересів соціальних партнерів. Моделі соціального партнерства.	

	Перерозподіл та справедливість. Функції суспільного добробуту: утилітаристська функція, егалітарна функція, роулсіанська функція, функція суспільного добробуту Ф. Ніцше, лібертарианська функція. **Літ.: [1; 2,** с. 191-199; **3; 4; 5; 6,** с. 87-98; **7]**	
	Тема 14. Соціальна відповідальність суб'єктів громадянського суспільства. Соціальна відповідальність як чинник сталого розвитку. Інститути соціальної відповідальності. Види соціальної відповідальності. Теорія зацікавлених сторін. Розвиток соціальної відповідальності інститутів громадянського суспільства. Види соціальної відповідальності інститутів громадянського суспільства. Соціальна відповідальність держави. Становлення, розвиток та моделі корпоративної соціальної відповідальності. Базові моделі соціальної відповідальності суб'єктів підприємництва. Моделі корпоративної соціальної відповідальності та їх аналіз. Екологічна компонента соціальної відповідальності. Екологічна відповідальність бізнесу. **Літ.: [1-2]**	
8	**Тема 15. Суть і структура світового господарства. Форми міжнародних економічних відносин.** Сутність, етапи становлення та основні риси світового господарства. Сучасна структура світового господарства. Закономірності розвитку світового ринку. Міжнародний поділ праці та інтернаціоналізація економіки як основа формування світового господарства. Міжнародна спеціалізація та міжнародна кооперація. Інтернаціоналізація продуктивних сил і виробництва. Інтернаціоналізація капіталу. Формування інтернаціональної вартості як основа світової ціни. Транснаціональні корпорації (ТНК) і розвиток міжнародних виробничих зв'язків. Міжнародна економічна інтеграція та її організаційні форми. Світова торгівля: сутність та структура. Всесвітній ринок товарів і послуг. Сучасні тенденції розвитку світової торгівлі. Торговельна політика, її види та інструменти. Теорія порівняльних витрат. Торговельний і платіжний баланс. Сутність та форми міжнародного руху капіталів, його масштаби та динаміка. Прямі та портфельні інвестиції. Міграція населення і світовий ринок праці. Сутність і причини, форми і тенденції розвитку міграції робочої сили. Міжнародні кредитні відносини і механізм їх регулювання. Зміст і структура світової валютної системи. Валютні курси. Валютні ринки. Міжнародна валютна система та етапи її розвитку. Міжнародні валютно-фінансові організації: МВФ, МБРР, ЄБРР. Валютне регулювання. Державне регулювання зовнішньо - економічної діяльності. Поняття міжнародних відносин. Особливості міжнародного права. Міжнародне гуманітарне право. Урядові і неурядові міжнародні організації. НАТО. **Літ.: [3; 4; 5; 6,** с. 208-224; **7]**	**2**
	Тема 16. Проблеми функціонування громадянського суспільства у світлі проблем сучасності. Сучасна глобалізація світогосподарських зв'язків і виникнення загально цивілізаційних проблем людства. Поняття інтеграції та глобалізації. Природа і види глобальних проблем сучасності та їх класифікація. Роль ТНК в глобалізації виробництва. Глобалізація торгівлі та фінансів. Глобальна нерівність: причини і наслідки. Диференціація країн за рівнем розвитку. Паливно-енергетична та сировинна проблеми. Демографічні проблеми світу і шляхи її вирішення. Проблема і шляхи скорочення зон зубожіння, голоду і хвороб у світі. Масштаби загрози і шляхи вирішення екологічних проблем. Національні і глобальні проблеми роззброєння та демілітаризації економіки. Взаємопов'язаний характер, економічні основи та шляхи вирішення глобальних проблем людства. Необхідність і форми міжнародного співробітництва у вирішенні глобальних економічних проблем. Глобальне громадянське суспільство: суть, складові та особливості становлення. Світова практика створення Національних фондів з підтримки інституційного розвитку громадянського суспільства та розвитку соціального партнерства. Проблеми розвитку громадянського суспільства за умов поглиблення євроінтеграційних процесів. **Літ.: [3; 4; 5; 6,** с. 208-224; **7]**	
Разом за семестр		**16**

Перелік оглядових лекцій для студентів *заочної* форми здобуття освіти

Номер лекції	Тема лекції	Кількість годин
1	Предмет і метод політичної економії та громадянського суспільства. Економічні потреби та інтереси. Економічна система суспільства та закони її розвитку. Еволюція громадянського суспільства та етапи його формування. Відносини власності. Інститути громадянського суспільства, як форма організації і спільної діяльності громадян.Форми організації суспільного виробництва. Гроші та грошові системи. Капітал і наймана праця. Ринок, його суть і функції. Конкуренція і монополія. Літ.: [1-7]	2
2	Сутність підприємства та підприємництва. Витрати виробництва та прибуток. Галузеві особливості виробництва і функціонування капіталу. Підприємництво в аграрній сфері. Сутність та функції держави. Демократія. Суспільний вибір в умовах прямої та представницької демократії. Суспільне відтворення. Економічні цикли. Розподіл національного доходу. Форми розподілу доходів. Зайнятість, відтворення робочої сили та їх регулювання. Соціалізація громадянського суспільства. Соціальна відповідальність суб'єктів громадянського суспільства. Суть і структура світового господарства. Форми міжнародних економічних відносин. Проблеми функціонування громадянського суспільства у світлі глобальних проблем сучасності Літ.: [1-7]	2
	Разом:	4

5.2 Зміст практичних занять

Перелік практичних занять для студентів *денної* форми здобуття освіти

№ з/п	Теми практичних занять, їх зміст	Кількість год.
1	**Предмет і метод політичної економії та громадянського суспільства. Економічні потреби та інтереси.** 1. Історичні етапи становлення політекономії як науки. 2. Структура продуктивних сил і виробничих відносин. 3. Предмет і метод політичної економії та громадянського суспільства. 4. Функції політичної економії та громадянського суспільства.. 5. Економічні закони та їх класифікація. **Літ.: [3; 4; 5; 6,** с. 7-15, 39-62; **7]**	**2**
2	**Економічна система суспільства та закони її розвитку. Еволюція громадянського суспільства та етапи його формування.** 1. Суть та еволюція категорії „цивілізація". Етапи людської цивілізації. Постіндустріальне суспільство та його риси. 2. Суть та структурні елементи економічної системи. Цілі економічної системи. 3. Типи економічних систем. 4. Поняття та ознаки громадянського суспільства. Функції громадянського суспільства. 5. Історичні етапи формування та розвитку громадянського суспільства. **Літ.: [1; 3; 4; 5; 6,** с. 104-109; **7]**	**2**
3	**Відносини власності. Інститути громадянського суспільства, як форма організації і спільної діяльності громадян.** 1 Суть відносин власності та їх місце в системі виробничих відносин. Суб'єкти та об'єкти власності. 2 Типи, форми власності. Право власності. 3 Інститути громадянського суспільства. 4 Одержавлення власності, її причини, методи і наслідки. 5 Економічна необхідність роздержавлення власності. Методи роздержавлення. 6 Приватизація: суть, принципи, види і методи здійснення. 7 Розвиток відносин власності в Україні. **Літ.: [1; 3; 4; 5; 6,** с. 104-109; **7]**	**2**
4	**Форми організації суспільного виробництва.** 1. Процес виробництва і процес праці. Матеріальне і нематеріальне виробництво. 2. Основні риси натурального виробництва. Суть товарного виробництва та його типи. 3. Товар та його властивості. Фактори, які визначають величину вартості товару. Двоїстий характер праці, втіленої в товарі. 4. Закон вартості та його функції. Альтернативні теорії вартості та їх аналіз. **Літ.: [3; 4; 5; 6,** с. 66-71, 113-121; **7]**	**2**
5	**Гроші та грошові системи.** 1. Розвиток форм вартості та виникнення грошей. Суть грошей та функції грошей. 2. Грошовий обіг та методи його регулювання. Закон грошового обігу. 3. Еволюція грошових систем 4. Суть інфляції та її види. 5. Конвертованість грошових одиниць та їх види. Грошові реформи та їх види **Літ.: [3; 4; 5; 6,** с. 126-137; **7]**	**2**
6	**Капітал і наймана праця.** 1. Умови первісного нагромадження капіталу. 2. Сутність постійного та змінного капіталу. 3. Фактори суспільного виробництва. Специфічність товару робоча сила. 4. Робочий день та його структура. Механізм виробництва додаткової вартості. Суть додаткової вартості, норма і маса додаткової вартості. **Літ.: [3-7]**	**2**
7	**Ринок, його суть і функції. Моделі ринку. Конкуренція і монополія.** 1. Ринок як економічна категорія. Умови функціонування ринку. Функції ринку. Основні об'єкти та суб'єкти ринкової економіки. 2. Класифікація ринків за об'єктами купівлі-продажу. 3. Ринковий попит та пропозиція. Механізм саморегулювання ринку. Кон'юнктура ринку. 4. Ринкова інфраструктура та її елементи. 5. Конкуренція та її закони. Види конкуренції. 6. Суть та причини виникнення, види, форми та типи монополій. Монополія та конкуренція. 7. Монопольні етапи розвитку ринку. 8. Антимонопольне законодавство: американська та європейська модель. Антимонопольне законодавство в Україні. **Літ.: [3; 4; 5; 6,** с. 143-171; **7]**	**2**

8	**Сутність підприємства та підприємництва. Витрати виробництва та прибуток.** 1. Підприємство – основна ланка економіки. Суб'єкти та основні форми підприємницької діяльності. Умови та основні принципи підприємницької діяльності. Проблема банкрутства підприємств на сучасному етапі. 2. Кругооборот капіталу та його стадії. Оборот капіталу. Час і швидкість обороту капіталу. Фактори, що впливають на швидкість обороту капіталу. 3. Основний і оборотний капітал. Механізм відтворення основного капіталу. Оборотні засоби підприємства. 4. Суть акціонерного капіталу. Акціонерні товариства. Акції: суть, функції та види. Контрольний пакет акцій. Фіктивний капітал. 5. Суть і види витрат виробництва. Собівартість продукції та шляхи її зниження. 6. Сутність прибутку та його види. Підходи до визначення прибутку. Прибуток, норма прибутку і рентабельність. Механізм формування середньої норми прибутку. **Літ.: [3; 4; 5; 6,** с. 178-191; **7]**	**2**
9	**Галузеві особливості виробництва і функціонування капіталу. Підприємництво в аграрній сфері.** 1. Капітал у сфері торгівлі. Торговий капітал і торговий прибуток. Витрати обігу. 2. Позичковий капітал та відсоток 3. Особливості аграрних відносин. Причини виникнення земельної ренти. Види земельної ренти. 4. Монополія на землю як на об'єкт господарювання. Диференційна рента. 5. Монополія приватної власності на землю. Абсолютна рента. Монопольна рента. Ціна землі. 6. Форми господарювання в сільському господарстві. Фермерські господарства. Змішані господарства. 7. Агропромислова інтеграція і АПК. Роздержавлення і приватизація в аграрному секторі, аграрний ринок та їх особливості в Україні. **Літ.: [3; 4; 5; 6,** с. 87-98; **7]**	**2**
10	**Сутність та функції держави.** 1. Держава: поняття, причини виникнення, ознаки. 2. Функції держави. 3. Форми державного управління та регулювання економіки. 4. Основні методи та інструменти державного регулювання економіки. **Літ.: [1; 2,** с. 52-103; **3-7]**	**2**
11	**Демократія. Суспільний вибір в умовах прямої та представницької демократії.** 1. Стосунки між державою та громадянами. Соціальні, економічні та політичні аспекти громадянського суспільства. 2. Поняття і роль правової держави. Взаємозв'язок держави, політичного та громадянського суспільств. Соціальна держава. Законодавча, виконавча та судова гілки влади. 3. Виникнення і зміст демократії. Цінності демократії. Моделі демократії. 4. Поняття прав людини. Права та свободи. Права людини та представницькі інститути демократії. Типологія прав людини. 5. Суспільний вибір в умовах прямої демократії. 6. Суспільний вибір в умовах представницької демократії. **Літ.: [3; 4; 5; 6,** с. 197-204; **7]**	**2**
12	**Суспільне відтворення. Економічні цикли.** 1. Сутність процесу суспільного відтворення. Просте і розширене відтворення. Екстенсивна та інтенсивна форми розширеного відтворення. 2. Економічне зростання: сутність, типи і фактори 3. Результати національного виробництва та відтворення. Суспільний продукт та методи його обчислення 4. Національне багатство і його структурні елементи. Економічний потенціал і його структура. 5. Соціальна і економічна ефективність. Показники економічної ефективності виробництва. Тіньовий сектор. 6. Циклічність економічного розвитку, суть та причини, типи. Економічний цикл та його фази. Теорія „ довгих хвиль" в економіці. 7. Особливості сучасних економічних циклів. Антициклічна політика. **Літ.: [3; 4; 5; 6,** с. 87-98; **7]**	**2**
13	**Розподіл національного доходу. Форми розподілу доходів.** 1. Суть, місце та роль розподілу в процесі відтворення. 2. Розподіл національного доходу та формування доходів населення. 3. Нагромадження, його суть та джерела. Фонд та норма нагромадження. 4. Форми розподілу доходів за трудові результати та економічну діяльність. 5. Заробітна плата, її форми та системи. Форми організації оплати праці в ринковій економіці.	**2**

	6. Дохід від кооперативно-колективної та індивідуальної трудової діяльності. Підприємницький дохід. Доходи від власності та рентні доходи. 7. Сімейні доходи, їх структура та використання. Диференціація доходів та її межі. **Літ.: [1; 2,** с. 191-199; **3; 4; 5; 6,** с. 87-98; **7]**	
14	**Зайнятість, відтворення робочої сили та їх регулювання. Соціалізація громадянського суспільства.** 1. Зайнятість та суб'єкти відносин зайнятості. Форми реалізації зайнятості. 2. Сутність та причини безробіття. Типи та форми безробіття. Рівень безробіття та соціальний захист безробітних. 3. Проблеми відтворення робочої сили. 4. Соціальні цінності. Гендерна, етнічна, конфесійна різноманітність. Рівність. 5. Соціальне партнерство у вирішенні суспільних проблем. 6. Нерівність та бідність: значення та способи оцінки. 7. Перерозподіл та справедливість. Функції суспільного добробуту. **Літ.: [1-7]**	**2**
15	**Соціальна відповідальність суб'єктів громадянського суспільства.** 1. Соціальна відповідальність як чинник сталого розвитку. Права та відповідальність громадянина. 2. Розвиток соціальної відповідальності інститутів громадянського суспільства. 3. Соціальна відповідальність держави. 4. Становлення, розвиток та моделі корпоративної соціальної відповідальності. 5. Екологічна компонента соціальної відповідальності. **Літ.: [1-2]**	**2**
16	**Суть і структура світового господарства. Форми міжнародних економічних відносин.** 1. Світове господарство та світовий ринок 2. Форми та особливості МПП. Форми міжнародної економічної інтеграції. Міжнародні економічні організації. 3. Світогосподарські зв'язки та їх форми. Особливості світової торгівлі. 4. Експорт капіталу. Прямі і портфельні інвестиції. 5. Форми міжнародної міграції робочої сили. 6. Міжнародне науково-технічне співробітництво та його форми. 7. Міжнародні валютно-фінансові відносини. **Літ.: [3; 4; 5; 6,** с. 208-224; **7]**	**2**
17	**Проблеми функціонування громадянського суспільства у світлі економічних та глобальних проблем.** 1. Причини виникнення та суть глобальних проблем. Шляхи розв'язання глобальних проблем людства. 2. Глобальна екологічна катастрофа та шляхи її вирішення. 3. Міжнародне співробітництво в розв'язанні глобальних проблем та розвитку світового господарства. 4. Глобальне громадянське суспільство: суть, складові та особливості становлення. 5. Світова практика створення Національних фондів з підтримки інституційного розвитку громадянського суспільства та розвитку соціального партнерства. 6.Проблеми розвитку громадянського суспільства за умов поглиблення євроінтеграційних процесів. **Літ.: [3; 4; 5; 6,** с. 208-224; **7]**	**2**
	Разом за семестр	**34**

Перелік практичних занять для студентів *заочної* форми здобуття освіти

№ з/п	Тема практичного заняття	Кількість годин
1	Предмет і метод політичної економії та громадянського суспільства. Економічні потреби та інтереси. Економічна система суспільства та закони її розвитку. Еволюція громадянського суспільства та етапи його формування. Відносини власності. Інститути громадянського суспільства, як форма організації і спільної діяльності громадян. Літ.: [1-7]	2
2	Форми організації суспільного виробництва. Гроші та грошові системи. Капітал і наймана праця. Ринок, його суть і функції. Конкуренція і монополія. Літ.: [1-7]	2
3	Сутність підприємства та підприємництва. Витрати виробництва та прибуток. Галузеві особливості виробництва і функціонування капіталу. Підприємництво в аграрній сфері.	2

	Сутність та функції держави. Демократія. Суспільний вибір в умовах прямої та представницької демократії. Суспільне відтворення. Літ.: [1-7]	
4	Економічні цикли. Розподіл національного доходу. Форми розподілу доходів. Зайнятість, відтворення робочої сили та їх регулювання. Соціалізація громадянського суспільства. Соціальна відповідальність суб'єктів громадянського суспільства. Суть і структура світового господарства. Форми міжнародних економічних відносин. Проблеми функціонування громадянського суспільства у світлі глобальних проблем сучасності. Літ.: [1-7]	2
	Разом:	8

5.3 Зміст самостійної (у т.ч. індивідуальної) роботи

Самостійна робота студентів усіх форм здобуття освіти полягає у систематичному опрацюванні програмного матеріалу, підготовці до практичних робіт, тестування з теоретичного матеріалу, виконанні індивідуальних домашніх завдань.

Обсяг самостійної роботи з дисципліни Політична економія та громадянське суспільство становить 70 годин. Вона включає:

- опрацювання теоретичних основ прослуханого лекційного матеріалу;
- самостійного опрацювання окремих тем та питань;
- опрацювання навчальної літератури при підготовці до практичного заняття;
- виконання індивідуального домашнього завдання;
- підготовка до поточного тестового контролю;
- підготовка до проведення контрольних заходів (написання контрольної роботи, тощо).

Студенти заочної форми здобуття освіти виконують ще й контрольну роботу. Вимоги до її виконання та варіанти визначаються методичними рекомендаціями до виконання контрольних робіт, які кожний здобувач вищої освіти отримує у викладача у період настановної сесії. Крім цього до послуг студентів сторінка навчальної дисципліни у Модульному середовищі для навчання, де розміщені Робоча програма дисципліни та необхідні документи з її навчально-методичного забезпечення.

Зміст самостійної роботи студентів *денної* форми здобуття освіти

Номер тижня	Вид самостійної роботи	Кількість годин
1	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до усного опитування та поточного контролю. Отримання завдання для виконання індивідуального домашнього завдання.	4
2	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до усного опитування та тестового контролю.	4
3	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до усного опитування та поточного контролю. Підбір матеріалів, опрацювання літературних джерел для виконання індивідуального домашнього завдання.	4
4	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до усного опитування та тестового контролю.	4
5	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до усного опитування та поточного контролю. Виконання ІДЗ.	4
6	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до усного опитування та тестового контролю.	4
7	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до усного опитування та контрольної роботи. Виконання ІДЗ.	4
8	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до усного опитування та тестового контролю. Контрольна робота за темами 1-7.	5
9	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до усного опитування та поточного контролю. Виконання ІДЗ.	4
10	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до усного опитування та тестового контролю.	4
11	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до усного опитування та поточного контролю. Виконання ІДЗ.	4
12	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до усного опитування та тестового контролю.	4
13	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до усного опитування та поточного контролю. Виконання ІДЗ.	4
14	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до усного опитування та тестового контролю.	4

15	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до усного опитування та поточного контролю. Виконання ІДЗ.	4
16	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до усного опитування. Здача індивідуального домашнього завдання.	4
17	Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до усного опитування. Контрольна робота за темами 8-16.	5
	Разом	**70**

На самостійне опрацювання студентів виносяться визначені у методичних рекомендаціях до практичних занять та самостійної роботи питання з кожної теми. Керівництво самостійною роботою та контроль за виконанням індивідуального завдання здійснюється викладачем згідно з розкладом консультацій у позаурочний час.

Вимоги до виконання контрольної роботи (для студентів заочної форми здобуття освіти) та індивідуального домашнього завдання (для студентів денної форми здобуття освіти) викладені в Модульному середовищі для навчання на сторінці навчальної дисципліни.

6 ТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Процес навчання з дисципліни ґрунтується на використанні традиційних та сучасних технологій та методів, зокрема, лекції проводяться в основному словесними методами та з використанням комп'ютерних інформаційних технологій, наочних методів (слайдів), пояснення, бесіди; практичні заняття – з використанням ситуацій вправ, дискусій і мають за мету – сприяти формуванню у студента системної цілісної уяви про закономірності функціонування складних соціально-економічних систем; проникнення в діалектику особливостей сучасної парадигми та методології досліджень економічних відносин, політичних і соціальних чинників, що впливають на характер економічного та соціального розвитку, на формування якісно нової системи мотивації економічної діяльності суб'єктів господарювання в сучасних умовах.

Використання навчальних технологій для активізації процесу здобуття освіти

Тема	Практичне застосування навчальних технологій
Тема 2. Економічна система суспільства та закони її розвитку. Еволюція громадянського суспільства та етапи його формування.	**Інтерактивна вправа:** «КОНСУЛЬТАЦІЇ З ГРОМАДСЬКІСТЮ»**.**
Тема 10 Сутність та функції держави. Демократія. Суспільний вибір в умовах прямої та представницької демократії	**Інтерактивні вправи:** 1. «ДЕМОКРАТІЯ: ДУМКИ, ЯКІ ВАРТО ОБГОВОРИТИ». 2. **«**ПРОГУЛЯНКА ГАЛЕРЕЄЮ**»** щодо розуміння принципів демократії. 3. «ДЕБАТИ»: наскільки широким може бути право на свободу вираження та об'єднань
Тема 13 Зайнятість, відтворення робочої сили та їх регулювання. Соціалізація громадянського суспільства.	Проблемне питання – Нерівність та бідність: значення та способи оцінки. (практичне заняття)
Тема 14. Соціальна відповідальність суб'єктів громадянського суспільства.	**Інтерактивні вправа:** 4 КУТКИ**:** методи громадянської участі **Кейс-метод – проблемна ситуація** На основі аналізу сучасного світового досвіду запропонуйте інноваційні механізми та інструменти імплементації КСВ у систему управління організацією
Тема 16 Проблеми функціонування громадянського суспільства у світлі глобальних проблем сучасності.	**Кейс-метод** – Шляхи розв'язання глобальних проблем людства. **Кейс-метод** – Світова практика створення Національних фондів з підтримки інституційного розвитку громадянського суспільства та розвитку соціального партнерства

7 МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Поточний контроль здійснюється під час лекційних та практичних занять, а також у дні проведення контрольних заходів, встановлених робочою програмою і графіком освітнього процесу. При цьому використовуються такі методи поточного контролю:

- усне опитування;
- тестовий контроль теоретичного матеріалу;
- оцінювання результатів виконання індивідуального домашнього завдання;

- оцінювання результатів вирішення проблемних ситуацій кейс-методом.

При виведенні підсумкової семестрової оцінки враховуються результати як поточного контролю, так і підсумкового контролю, який проводиться з усього матеріалу дисципліни за білетами, попередньо розробленими і затвердженими на засіданні кафедри. Здобувач вищої освіти, який набрав з будь-якого виду навчальної роботи, суму балів нижчу за 60 відсотків від максимального балу, не допускається до семестрового контролю, поки не виконає обсяг роботи, передбачений Робочою програмою. Здобувач вищої освіти, який набрав позитивний середньозважений бал (60 відсотків і більше від максимального балу) з усіх видів поточного контролю і не склав іспит, вважається таким, який має академічну заборгованість. Ліквідація академічної заборгованості із семестрового контролю здійснюється у період екзаменаційної сесії або за графіком, встановленим деканатом відповідно до «Положення про контроль і оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у ХНУ».

8 ПОЛІТИКА ДИСЦИПЛІНИ

Політика навчальної дисципліни загалом визначається системою вимог до здобувача вищої освіти, що передбачені чинними положеннями Університету про організацію і навчально-методичне забезпечення освітнього процесу. Зокрема, проходження інструктажу з техніки безпеки; відвідування занять з дисципліни є обов'язковим. За об'єктивних причин (підтверджених документально) теоретичне навчання за погодженням із лектором може відбуватись в індивідуальному режимі. Успішне опанування дисципліни і формування фахових компетентностей і програмних результатів навчання передбачає необхідність підготовки до практичних занять (вивчення теоретичного матеріалу з теми, активно працювати на занятті, брати участь у дискусіях, інтерактивних вправах, вирішенні проблемних питань за допомогою кейс-методу).

Здобувачі вищої освіти зобов'язані дотримуватися термінів виконання усіх видів робіт, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни. Пропущене практичне заняття здобувач зобов'язаний відпрацювати у встановлений викладачем термін, але не пізніше, ніж за два тижні до кінця теоретичних занять у семестрі.

Засвоєння студентом теоретичного матеріалу з дисципліни оцінюється за результатами опитування під час практичних занять, тестування й виконання індивідуального домашнього завдання. Виконання індивідуального завдання завершується його здачею на перевірку у терміни, встановлені графіком самостійної роботи. У якості ІДЗ здобувач може підготувати реферат або тези доповіді на конференцію за однією з тем навчальної дисципліни при дотриманні узгоджених з викладачем термінів його виконання.

Здобувач вищої освіти, виконуючи самостійну роботу з дисципліни, має дотримуватися політики доброчесності (заборонені списування, підказки, плагіат, використання штучного інтелекту (без вірного цитування)). У разі порушення політики академічної доброчесності в будь-яких видах навчальної роботи здобувач вищої освіти отримує незадовільну оцінку і має повторно виконати завдання з відповідної теми (виду роботи), що передбачені робочою програмою. Будь-які форми порушення академічної доброчесності під час вивчення навчальної дисципліни не допускаються та не толеруються.

У межах вивчення навчальної дисципліни здобувачам вищої освіти передбачено визнання і зарахування результатів навчання, набутих шляхом неформальної освіти, що розміщені на доступних платформах (https://surl.li/pldeoz; https://surl.li/qiymfo; https://surl.lu/sjrtib; https://surl.lu/udenby), які сприяють формуванню компетентностей і поглибленню результатів навчання, визначених робочою програмою дисципліни, або забезпечують вивчення відповідної теми та/або виду робіт з програми навчальної дисципліни (детальніше у Положенні про порядок визнання та зарахування результатів навчання здобувачів вищої освіти у ХНУ).

9 ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ У СЕМЕСТРІ

Оцінювання академічних досягнень здобувача вищої освіти здійснюється відповідно до «Положення про контроль і оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у ХНУ». При поточному оцінюванні виконаної здобувачем з кожного виду навчальної роботи (робота) і отриманих ним результатів викладач виставляє йому певну кількість балів із призначених робочою програмою для цього виду роботи. При цьому кожна робота може бути зарахована, якщо здобувач набрав не менше 60 відсотків (мінімальний рівень для позитивної оцінки) від максимально можливої суми балів, призначеної кожному виду навчальної роботи.

Будь-які форми порушення академічної доброчесності не допускаються та не толеруються.

Отриманий здобувачем бал за зарахований вид навчальної роботи після її оцінювання викладач виставляє в електронному журналі обліку успішності здобувачів вищої освіти. За умови виконання усіх видів навчальної роботи за результатами поточного контролю протягом вивчення навчальної дисципліни, встановлених цією Робочою програмою, здобувач денної форми здобуття освіти з навчальної дисципліни, підсумковим контролем для якої є іспит, може набрати до 60 балів (здобувач заочної форми – до 50 балів). Позитивну підсумкову оцінку здобувач може отримати, якщо за результатами поточного та підсумкового контролів набере від 60 до 100 балів. Семестрова підсумкова оцінка розраховується в автоматизованому режимі в інформаційній підсистемі «Електронний журнал» (ІС «Електронний університет») і відповідно до накопиченої суми балів визначається оцінка за інституційною шкалою та шкалою ЄКТС (див. таблицю 9.8), яка заноситься в екзаменаційну відомість, а також до Індивідуального навчального плану здобувача вищої освіти.

Таблиця 9.1 – Структурування дисципліни за видами навчальної роботи і оцінювання результатів навчання студентів *денної* форми здобуття освіти у 1 семестрі

Аудиторна робота						**Контрольні заходи**				**Самостійна робота**	**Семестровий контроль**	**Разом**
Практичні заняття (мінімум – 6 контрольних точок)						Тестовий контроль:		Контрольна робота		ІДЗ*	Іспит	Сума балів
1-3	4-6	7-9	10-11	12-14	15-17	Т*1-7	Т8-16	Т1-7	Т8-16			
Кількість балів за вид навчальної роботи (мінімум-максимум)												
3-5	3-5	3-5	3-5	3-5	3-5	3-5	3-5	3-5	3-5	6-10	24-40	
18-30						**6-10**		**6-10**		**6-10**	**24-40**	**60-100****

Примітка : *ІДЗ – індивідуальне домашнє завдання; **Т*** – тема навчальної дисципліни;

***За набрану з будь-якого виду навчальної роботи з дисципліни кількість балів, нижче встановленого мінімуму, здобувач отримує незадовільну оцінку і має її перездати у встановлений викладачем (деканом) термін. Інституційна оцінка встановлюється відповідно до таблиці 9.8.*

Таблиця 9.2 – Структурування дисципліни за видами навчальної роботи і оцінювання результатів навчання студентів *заочної* форми здобуття освіти

Аудиторна робота				**Самостійна, індивідуальна робота**			**Семестровий контроль**	**Разом**
Практичне заняття				Контрольна робота	Тестовий контроль		Іспит	Сума балів
1	2	3	4	Якість виконання	Т1-7	Т8-16		
Кількість балів за кожний вид навчальної роботи (мінімум-максимум)								
3-5	3-5	3-5	3-5	12-20	3-5	3-5	30-50	
12-20				**12-20**	**6-10**		**30-50**	**60-100**

Оцінювання якості виконання контрольної роботи студентами заочної форми здобуття освіти

Контрольна робота передбачає виконання чотирьох завдань – два теоретичних, одне проблемне питання та одне – практичне (рішення задачі). Варіанти контрольних робіт та зміст завдань наведено в методичних рекомендаціях до виконання контрольної роботи. При оцінюванні контрольної роботи враховуються повнота відповіді на питання; якість її виконання та захист. Кожен з цих показників оцінюються максимально: кожне з теоретичних та проблемних завдань – 5 балами, практичне завдання 5 балами, загальна максимальна сума балів становить 20. Критерії оцінювання контрольної роботи наведені в табл. 9.3

Таблиця 9.3 – Розподіл балів між завданнями контрольної роботи здобувача вищої освіти

Види завдань	**Для кожного окремого виду завдань**		
	Мінімальний (достатній) бал	**Потенційні позитивні бали* (середній бал)**	**Максимальний (високий) бал**
Теоретичне питання № 1	3	4	5
Теоретичне питання № 2	3	4	5
Проблемне питання	3	4	5
Практичне завдання	3	4	5
Всього балів	12	16	20

Примітка. **Позитивний бал за контрольну роботу, відмінний від мінімального (12 балів) та максимального (20 балів), знаходиться в межах 13-19 балів та розраховується як сума балів за усі структурні елементи (завдання) контрольної роботи.*

Кожне завдання контрольної роботи здобувача вищої освіти оцінюється з використанням наведених у таблиці 9.4 критеріїв оцінювання навчальних досягнень здобувача вищої освіти (щодо визначення достатнього, середнього та високого рівня досягнення здобувачем запланованих ПРН та сформованих компетентностей).

Оцінювання результатів навчання на практичних заняттях

Оцінка, яка виставляється за практичне заняття, складається з таких елементів: усне опитування студентів на знання теоретичного матеріалу з теми; вільне володіння студентом спеціальною термінологією і уміння професійно обґрунтувати прийняті рішення при проведенні інтерактивних вправ; результати самостійних робіт.

При оцінюванні результатів навчання здобувачів вищої освіти на практичних заняттях викладач користується наведеними нижче критеріями (табл.9.4)

Таблиця 9.4 – Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувача вищої освіти

Оцінка та рівень досягнення здобувачем запланованих ПРН та сформованих компетентностей	Узагальнений зміст критерія оцінювання
Відмінно (високий)	Здобувач вищої освіти глибоко і у повному обсязі опанував зміст навчального матеріалу, легко в ньому орієнтується і вміло використовує понятійний апарат; уміє пов'язувати теорію з практикою, вирішувати практичні завдання, впевнено висловлювати і обґрунтовувати свої судження. Відмінна оцінка передбачає логічний виклад відповіді мовою викладання (в усній або у письмовій формі), демонструє якісне оформлення завдань, вміє аналізувати помилки та виправляти їх. Здобувач не вагається при видозміні запитання, вміє робити детальні та узагальнюючі висновки, демонструє практичні навички з вирішення фахових завдань. При відповіді допустив дві–три несуттєві ***похибки***.
Добре (середній)	Здобувач вищої освіти виявив повне засвоєння навчального матеріалу, володіє понятійним апаратом, орієнтується у вивченому матеріалі; свідомо використовує теоретичні знання для вирішення практичних задач; виклад відповіді грамотний, але у змісті і формі відповіді можуть мати місце окремі неточності, нечіткі формулювання правил, закономірностей тощо. Відповідь здобувача вищої освіти будується на основі самостійного мислення. Здобувач вищої освіти у відповіді допустив дві–три ***несуттєві помилки***.
Задовільно (достатній)	Здобувач вищої освіти виявив знання основного програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання та практичної діяльності за професією, справляється з виконанням практичних завдань, передбачених програмою. Як правило, відповідь здобувача вищої освіти будується на рівні репродуктивного мислення, здобувач вищої освіти має слабкі знання структури навчальної дисципліни, допускає неточності і ***суттєві помилки*** у відповіді, вагається при відповіді на видозмінене запитання. Разом з тим, набув навичок, необхідних для виконання нескладних практичних завдань, які відповідають мінімальним критеріям оцінювання і володіє знаннями, що дозволяють йому під керівництвом викладача усунути неточності у відповіді.
Незадовільно (недостатній)	Здобувач вищої освіти виявив розрізнені, безсистемні знання, не вміє виділяти головне і другорядне, допускається помилок у визначенні понять, перекручує їх зміст, хаотично і невпевнено викладає матеріал, не може використовувати знання при вирішенні практичних завдань. Як правило, оцінка «незадовільно» виставляється здобувачеві вищої освіти, який не може продовжити навчання без додаткової роботи з вивчення навчальної дисципліни.

ІДЗ здобувача вищої освіти оцінюється аналогічно з використанням вищенаведених у таблиці 9.4 критеріїв оцінювання навчальних досягнень здобувача вищої освіти (мінімальний позитивний бал – 6 балів, максимальний – 10 балів). При підготовці тез доповідей на конференцію у якості ІДЗ здобувач вищої освіти отримує максимальний бал (10) за його виконання.

Оцінювання результатів тестового контролю

Кожен з двох тестів, передбачених робочою програмою, складається із 25 тестових завдань. Максимальна сума балів, яку може набрати студент за результатами тестування, складає 5.

Відповідно до таблиці структурування видів робіт за тематичний контроль здобувач залежно від кількості правильних відповідей може отримати від 3 до 5 балів:

Таблиця 9.5 – Розподіл балів в залежності від наданих правильних відповідей на тестові завдання

Кількість правильних відповідей	1–13	14–16	17–22	23–25
Відсоток правильних відповідей	0-59	60-74	75-89	90-100
Кількість балів	-	3	4	5

На тестування відводиться 30 хвилин. Правильні відповіді студент записує у талоні відповідей. Студент може також пройти тестування і в онлайн режимі у Модульному середовищі для навчання на сторінці навчальної дисципліни. Тестування здобувачів вищої освіти у Модульному середовищі для навчання автоматично оцінюються за критеріями, наведеними у таблиці вище.

При отриманні негативної оцінки тест слід перездати до терміну наступного контролю.

Оцінювання результатів підсумкового семестрового контролю (іспит)

Освітня програма передбачає підсумковий семестровий контроль з дисципліни у формі іспиту, завданням якого є системне й об'єктивне оцінювання як теоретичної, так і практичної підготовки здобувача з навчальної дисципліни. Складання іспиту відбувається за попередньо розробленими і затвердженими на засіданні кафедри білетами. Відповідно до цього в екзаменаційному білеті пропонується поєднання питань як теоретичного (в т.ч. у тестовій формі), так і практичного характеру.

Таблиця 9.6 – Оцінювання результатів підсумкового семестрового контролю здобувачів *денної* форми здобуття освіти (40 балів для підсумкового контролю)

Види завдань	Для кожного окремого виду завдань		
	Мінімальний (достатній) бал (задовільно)	**Потенційні позитивні бали* (середній бал) (добре)**	**Максимальний (високий) бал (відмінно)**
Теоретичне питання № 1	6	8	10
Теоретичне питання № 2	6	8	10
Практичне завдання	12	16	20
Разом:	**24**		**40**

Примітка. **Позитивний бал за іспит, відмінний від мінімального (24 бали) та максимального (40 балів), знаходиться в межах 25-39 балів та розраховується як сума балів за усі структурні елементи (завдання) іспиту.*

Таблиця 9.7 – Оцінювання результатів підсумкового семестрового контролю здобувачів *заочної* форми здобуття освіти (50 балів для підсумкового контролю)

Види завдань	Для кожного окремого виду завдань		
	Мінімальний (достатній) бал (задовільно)	**Потенційні позитивні бали* (середній бал) (добре)**	**Максимальний (високий) бал (відмінно)**
Теоретичне питання № 1	8-10	12	15
Теоретичне питання № 2	8-10	12	15
Практичне завдання	14-10	16	20
Разом:	**30**	**40**	**50**

Примітка. **Позитивний бал за іспит, відмінний від мінімального (30 балів) та максимального (50 балів), знаходиться в межах 31-49 балів та розраховується як сума балів за усі структурні елементи (завдання) іспиту.*

Для кожного окремого виду завдань підсумкового семестрового контролю застосовуються критерії оцінювання навчальних досягнень здобувача вищої освіти, наведені у табл.9.4.

Підсумкова семестрова оцінка за інституційною шкалою і шкалою ЄКТС визначається в автоматизованому режимі після внесення викладачем результатів оцінювання з усіх видів робіт до електронного журналу. Співвідношення інституційної шкали оцінювання і шкали оцінювання ЄКТС у наведеній нижче таблиці.

Таблиця 9.8 – Співвідношення інституційної шкали оцінювання і шкали оцінювання ЄКТС

Оцінка ЄКТС	**Рейтингова шкала балів**	**Інституційна шкала (опис рівня досягнення здобувачем вищої освіти запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни**	
		Залік	**Іспит/диференційований залік**
A	90-100	Зараховано	***Відмінно*/*Excellent*** – високий рівень досягнення запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни, що свідчить про безумовну готовність здобувача до подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом
B	83-89		***Добре*/*Good*** – середній (максимально достатній) рівень досягнення запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни та готовності до подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом
C	73-82		
D	66-72		***Задовільно*/*Satisfactory*** – Наявні мінімально достатні для подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом результати навчання з навчальної дисципліни
E	60-65		
FX	40-59	Незараховано	***Незадовільно*/*Fail*** – Низка запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни відсутня. Рівень набутих результатів навчання є недостатнім для подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом
F	0-39		***Незадовільно*/*Fail*** – Результати навчання відсутні

Семестровий іспит виставляється, якщо загальна сума балів, яку набрав студент з дисципліни за результатами поточного та підсумкового контролю, знаходиться у межах від 60 до 100 балів. При цьому за інституційною шкалою ставиться оцінка «відмінно/добре/задовільно», а за шкалою ЄКТС – буквене позначення оцінки, що відповідає набраній здобувачем вищої освіти сумі балів відповідно до таблиці 9.8.

10 ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

1 Предмет та функції політекономії та громадянського суспільства..
2 Методи пізнання економічних явищ та процесів.
3 Економічні закони та категорії.
4 Продуктивних сили і виробничі відносини.
5 Економічні потреби та інтереси суспільства, їх суть та структура.
6 Історичні етапи становлення та розвиток політичної економії.
7 Суть та еволюція категорії «цивілізація». Етапи людської цивілізації.
8 Економічна система суспільства: сутність, цілі та основні структурні елементи.
9 Типи економічних систем і їх характеристика.
10 Сутність відносин власності та їх місце в системі виробничих відносин. Суб'єкти та об'єкти власності.
11 Типи, форми власності та їх еволюція.
12 Поняття та ознаки громадянського суспільства.
13 Функції громадянського суспільства.
14 Історичні етапи формування та розвитку громадянського суспільства.
15 Одержавлення власності, її причини, методи і наслідки.
16 Інститути громадянського суспільства.
17 Сутність і структура суспільного виробництва. Матеріальне і нематеріальне виробництво.
18 Форми організації суспільного виробництва: натуральне і товарне виробництво.
19 Товар та його властивості. Двоїстий характер праці, втіленої в товарі.
20 Величина вартості товару. Закон вартості та його функції. Альтернативні теорії вартості.
21 Еволюція форм вартості та виникнення грошей.
22 Сутність та функції грошей. Грошовий обіг. Суть, закону грошового обігу.
23 Інфляція: суть, причини та соціально – економічні наслідки.
24 Капітал, як економічна категорія. Постійний та змінний капітал.
25 Перетворення грошей на капітал. Загальна формула капіталу.
26 Основний і оборотний капітал. Оборот капіталу.
27 Фізичне і моральне зношування основного капіталу. Амортизація.
28 Робоча сила як товар.
29 Механізм створення додаткової вартості. Норма та маса додаткової вартості.
30 Ринок як економічна категорія. Суб'єкти та об'єкти ринкової економіки.
31 Функції та структура ринку.
32 Інфраструктура ринку та характеристика її складових.
33 Ринковий механізм та його основні елементи.
34 Сутність і форми конкуренції. Закон конкуренції і його функції.
35 Сутність монополії і монополізму, їх соціально – економічні наслідки.
36 Форми монополій.
37 Витрати виробництва, їх суть та види. Собівартість її структура і значення.
38 Сутність прибутку та його види. Норма прибутку. Рентабельність.
39 Підприємство: суть, форми і види.
40 Капітал підприємства. Кругообіг та обіг капіталу.
41 Підприємництво: суть, види та функції.
42 Суть акціонерного капіталу. Акціонерне товариство. Акції: суть, функції та види. Контрольний пакет акцій.
43 Аграрні відносини: зміст, сутність та особливості.
44 Земельна рента її суть та причини виникнення. Види земельної ренти. Ціна землі.
45 Агропромислова інтеграція і АПК.
46 Сутність, види та джерела формування доходів. Розподіл та перерозподіл доходів.
47 Заробітна плата як економічна категорія. Функції заробітної плати. Форми організації оплати праці.
48 Форми і системи оплати праці. Номінальні і реальна заробітна плата. Мінімальна заробітна плата.
49 Зайнятість: соціально – економічний зміст та форми прояву. Зайнятість та суб'єкти відносин зайнятості. Форми реалізації зайнятості.
50 Безробіття: суть, причини та види. Типи та форми безробіття.
51 Рівень безробіття та соціальний захист безробітних. Проблеми відтворення робочої сили.
52 Соціальні цінності. Гендерна, етнічна, конфесійна різноманітність. Рівність.
53 Соціальне партнерство у вирішенні суспільних проблем.
54 Нерівність та бідність: значення та способи оцінки.
55 Перерозподіл та справедливість. Функції суспільного добробуту.

56 Суть суспільного відтворення. Форми суспільного відтворення та їх види.
57 Суть та структура суспільного продукту. Загальні та кінцеві результати суспільного виробництва.
58 Національне багатство та його структура.
59 Економічна та соціальна ефективність; Показники економічної ефективності.
60 Сутність економічного циклу, та його фази.
61 Види економічних циклів. Шляхи виходу з кризи.
62 «Довгі хвилі» або великі цикли. Структурні кризи.
63 Суть, структурні елементи фінансово – господарського механізму.
64 Держава: поняття, причини виникнення, ознаки. Функції держави.
65 Форми державного управління та регулювання економіки.
66 Основні методи державного регулювання економіки України.
67 Стосунки між державою та громадянами.
68 Соціальні, економічні та політичні аспекти громадянського суспільства.
69 Поняття і роль правової держави. Взаємозв'язок держави, політичного та громадянського суспільств. Соціальна держава.
70 Законодавча, виконавча та судова гілки влади.
71 Виникнення і зміст демократії. Цінності демократії. Моделі демократії.
72 Поняття прав людини. Права та свободи.
73 Права людини та представницькі інститути демократії. Типологія прав людини.
74 Суспільний вибір в умовах прямої демократії.
75 Суспільний вибір в умовах представницької демократії.
76 Соціальна відповідальність як чинник сталого розвитку.
77 Права та відповідальність громадянина.
78 Розвиток соціальної відповідальності інститутів громадянського суспільства.
79 Соціальна відповідальність держави.
80 Становлення, розвиток та моделі корпоративної соціальної відповідальності.
81 Екологічна компонента соціальної відповідальності.
82 Світове господарство та світовий ринок
83 Форми та особливості МПП. Форми міжнародної економічної інтеграції. Міжнародні економічні організації.
84 Світогосподарські зв'язки та їх форми. Особливості світової торгівлі.
85 Експорт капіталу. Прямі і портфельні інвестиції.
86 Форми міжнародної міграції робочої сили.
87 Міжнародне науково-технічне співробітництво та його форми.
88 Міжнародні валютно-фінансові відносини.
89 Причини виникнення та суть глобальних проблем.
90 Шляхи розв'язання глобальних проблем людства.
91 Глобальна екологічна катастрофа та шляхи її вирішення.
92 Міжнародне співробітництво в розв'язанні глобальних проблем та розвитку світового господарства.
93 Глобальне громадянське суспільство: суть, складові та особливості становлення.
94 Світова практика створення Національних фондів з підтримки інституційного розвитку громадянського суспільства та розвитку соціального партнерства.
95 Проблеми розвитку громадянського суспільства за умов поглиблення євроінтеграційних процесів.

11 НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Освітній процес з дисципліни «Політична економія та громадянське суспільство» повністю і в достатній кількості забезпечений необхідною навчально-методичною літературою. Зокрема, викладачами кафедри підготовлені і видані такі роботи:

1. Політична економія. Методичні рекомендації до вивчення дисципліни для студентів економічних спеціальностей / Л.С. Любохинець, А.В. Мейш. - Хмельницький: ХНУ, 2017 р. - 72с.

2. Основи економічної теорії: методичні вказівки до вивчення дисципліни студентами економічних спеціальностей / Л. С. Любохинець, О. В. Поплавська. – Хмельницький : ХНУ, 2018. – 72 с.

3. Політична економія та громадянське суспільство: Методичні рекомендації до вивчення дисципліни для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 076 «Підприємництво та торгівля» / А.В.Мейш, Л.Б Бушовська – Хмельницький : ХНУ, 2024. – 39с

4. Громадянське суспільство: методичні рекомендації до практичних занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти усіх спеціальностей / Л. С. Любохинець, А. В. Мейш, Н. П. Танасієнко. Хмельницький : ХНУ, 2025. 53 с.

12 РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1 Абетка політична. Громадянське суспільство і політика : навчальний посібник. За наук. ред. док. наук держ. упр. О. В. Радченка, вид. 11-е, доп. і перероб. Київ, 2016. 48с.

2 Демократія: від теорії до практики : підручник курсу / за ред. Грір Берроуз. Київ: ТОВ «Гнозіс», 2018. 279 с.

3 Економічна теорія: підручник. / В.Д. Лагутін, Ю.М. Уманців, Т.А. Щербакова, Т.С. Ожелевська, Л.В. Лебедева; за заг.ред. В.Д. Лагутіна. К.:Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2020. с. 637.

4 Економічна теорія. Політекономія / В. Семененко, Д. Коваленко, В. Бугас, О. Семененко. К.: Центр учбової літератури, 2019. 428 с.

5 Політична економія. Навч. Посібник /За ред.. д.е.н., проф, Г. І. Башняніна, к.е.н., доц. Є.С.Шевчук. 5-вид., стереотипне. Львів: Новий світ, 2021. 480 с.

6 Політична економічна: Навч. посіб. / Ж.В. Дерій, О.В. Мініна, Н.Т. Шадура-Никипорець. 2-е вид. випр. і доп. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2025. 294 с.

7 Орехівський Г.А. Політекономія. Навч. посібник. 3-тє вид. К. Каравела, 2023. 440 с.

Додаткова

8 Гавриленко І.М. Громадянське суспільство - Львів: Новий світ - 2021, 714 с.

9 Громадянське суспільство: питання та відповіді : посібник. Дніпро : ЦПГКІ «Тамариск», 2019. 52 с.

10 Гудвін Майкл. Економіка. Як вона працює (і не працює) у словах та малюнках / Майкл Гудвін. Вид. Ірбіс комікси, 2020. 320 с.

11 Кокарєв І. В. Основи економічної теорії : навч. посібник / І. В. Кокарєв. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 100 с.

12 Литвиненко, Ю. М. Громадянське суспільство і держава: ідея рефлексу (Основи теорії гуманізму). – Київ : КВІЦ, 2020. – 528 с.

13 Любохинець Л.С. Історія політичних та економічних вчень : навч. посіб. / Л. С. Любохинець, В. М. Шавкун, Л. М. Бабич. Київ : ЦУЛ, 2021. 294 с.

14 Любохинець Л., Бушовська Л., Мейш А., Танасієнко Н. (2025) Роль громадянського суспільства у забезпеченні демократичного поступу України. *Development of the Economic Systems*, (2), 73–79

15 Любохинець, Л., Бушовська, Л., & Мейш, А. (2024). Громадянське суспільство України: проблемні аспекти та напрями розвитку. *Modeling the Development of the Economic Systems*, (4), 379–387.

16 Мочерний С. В. Політична економія: [навч. посіб.] С. В. Мочерний – К.: Вікар, 2015. – 386с.

17 Несененко П.П., Артеменко О.А., Патлатой О.Є. Теоретичні основи економічної політики: навчальний посібник. Київ : ФОП Гуляєва В.М., 2019. 306 с Основи економічної теорії. Підручник. / Круш П.В. та ін.К.: Каравела, 2023. ст. 448.

18 Ревак І.О., Кіржецький Ю.І., Кіржецька М.С., Мельник С.І. Основи економічної теорії. Навчальний посібник. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2019. – 191с.

19 Розвиток громадянського суспільства України в умовах внутрішніх і зовнішніх викликів / В. М. Яблонський, О.М. Балакірєва, Т.В. Бєльська [та ін.]; за ред. О.А. Корнієвського. – К.: НІСД, 2016. – 72 с

20 Федоренко В. Г. Політична економія: Підручник .– 2-ге вид. – К.: Алерта, 2015. – 487 с.

13 МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Інформаційна та комп'ютерна підтримка: ПК, ноутбук або інший мобільний пристрій, проєктор.
Програмне забезпечення: доступ до мережі Інтернет, робота з презентаціями.
Вивчення навчальної дисципліни не потребує використання спеціального програмного забезпечення, крім загальновживаних програм.

14 ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Електронна бібліотека університету. URL: http://lib.khmnu.edu.ua/asp/php_f/p1age_lib.php
2. Модульне середовище для навчання. URL : https://msn.khmnu.edu.ua/
3. Репозитарій ХНУ. URL : https://library.khmnu.edu.ua/#.